

Súbor nástrojov na presadzovanie záujmov prírody

Strata biodiverzity, ochrana prírody
a stratégia EÚ pre prírodu

Contents

Príroda je dôležitá, pretože...	3
Prírodu strácame rekordným tempom...	4
Následky straty biodiverzity cítime už dnes	5
Ak tento trend nezastavíme, dôsledky budú ešte horšie	6
Je to skutočne natoľko vážne?	7
Prečo strácame biodiverzitu?	8
Chcete vedieť, ako to súvisí so zmenou klímy?	9
Vie sa o tom?	10
Ako môžeme tento vývoj zastaviť?	11
Odkiaľ máme brať inšpiráciu?	12
Ako tento problém rieši Európa?	13
Čo môžem urobiť ja?	15

Príroda je dôležitá, pretože...

- ✘ biodiverzita je základom pre všetky živé organizmy na zemi,
- ✘ stratiť biodiverzitu znamená stratiť životne dôležité služby, na ktorých je spoločnosť závislá,
- ✘ ekosystémy a pôda absorbujú uhlík a pomáhajú zmierňovať vplyvy zmeny klímy.

Biodiverzita predstavuje rozmanitosť života na zemi. Táto spleť živých organizmov tvorí základnú zložku života: zaisťuje čistenie vody, ktorú pijeme, opelenie plodín, ktoré konzumujeme, čistý vzduch, ktorý dýchame, reguluje klímu, udržiava úrodnosť pôdy, je zdrojom liečiv a základom priemyslu.

Ekosystémy nám poskytujú zásadné služby tvoriace systém, bez ktorého by život na zemi nebol možný. Ničením biodiverzity zároveň ničíme aj tento systém a sami si pílme pod sebou konár, na ktorom sedíme. Poškodené ekosystémy sú zraniteľnejšie a nie sú schopné odolávať extrémnym záťažiam a novovzniknutým ochoreniam. Naopak, vyvážené ekosystémy nás chránia pred nepredvídanými katastrofami, a keď ich využívame udržateľným spôsobom, ponúkajú nám optimálne riešenie naliehavých problémov.

Ekosystémy a biodiverzita sú pre nás dôležité z viacerých hľadísk. Okrem svojej vnútornej hodnoty a nemateriálnych výhod, ktoré nám prinášajú, ako napríklad duchovné obohatenie a estetickú hodnotu, sú základným pilierom všetkých ekonomík a spoločností. Ekosystémy vytvárajú dôležitú infraštruktúru, ktorá prispieva k nášmu blahobytu a ktorá je základom našej existencie.

Strata biodiverzity je nebezpečná a predstavuje...

- ✘ **klimatický** problém, pretože ničenie a poškodzovanie ekosystémov a pôdy urýchľuje globálne otepľovanie,
- ✘ **ekonomický** problém, pretože prírodný kapitál poskytuje základné zdroje pre priemysel,
- ✘ **bezpečnostný** problém, pretože strata prírodných zdrojov, a to najmä v rozvojových krajinách, môže viesť ku konfliktom,
- ✘ **potravinovo-bezpečnostný** problém, pretože opelovače a pôdne organizmy zohrávajú v potravinovom systéme kľúčovú úlohu,
- ✘ **zdravotný** problém, pretože príroda zlepšuje kvalitu ovzdušia, vody a pôdy, znižuje riziko vystavenia sa znečisťujúcim látkam a ochladzuje mestá,
- ✘ **etický** problém, pretože strata biodiverzity postihuje predovšetkým tých najchudobnejších, čím ešte viac prehĺbuje rozdiely,
- ✘ **medzigeneračný** problém, pretože okrádame naše deti o základný prvok plnohodnotného života,
- ✘ **morálny** problém, pretože by sme nemali ničiť našu živú planétu.

Príroda pomáha plniť všetky ciele udržateľného rozvoja OSN:

... posilňuje spoločnosť, ktorá je základom našej ekonomiky.

Zdroj: <https://www.stockholmresilience.org/images/18.36c25848153d54bdba33ec9b/1465905797608/sdgs-food-azote.jpg>

Prírodu strácame rekordným tempom...

- ✘ Ľudská aktivita zapríčinila šieste masové vymieranie, ktoré ohrozuje 1 milión druhov.
- ✘ V období rokov 1970 až 2014 celosvetová populácia voľne žijúcich živočíchov klesla o 60 %.
- ✘ Podzemná a nadzemná biodiverzita upadá vo všetkých regiónoch sveta nevidanou rýchlosťou.
- ✘ Táto strata úzko súvisí so zmenou klímy a je súčasťou všeobecnej ekologickej krízy.

Tempo vymierania jednotlivých druhov je aktuálne na celom svete približne 100 až 1000-násobne vyššie ako v časoch, kým ešte zem neobývali ľudia, čo predstavuje nemasívnejšie vymieranie od čias dinosaurov. Za posledných desať rokov klesla populácia 42 % suchozemských živočíšnych a rastlinných druhov so známymi prognózami.

Každoročne dochádza k zničeniu tropických pralesov o rozlohe Grécka, ktoré sa vyznačujú najvyššou druhovou rozmanitosťou na zemi. Celosvetovo predstavujú lesnaté plochy v súčasnosti len 68 % pôvodnej rozlohy z čias pred industrializáciou.

Ak sa globálna teplota zvýši o 2 °C, **tropické koralové útesy zaniknú,** a tým príde pol miliardy obyvateľstva o zdroj obživy.

V pôde žije ohromné množstvo rôznorodých živých organizmov: 25 až 30 % všetkých druhov na zemi žije v pôde počas svojho celého života alebo častí života. Ľudská činnosť má na **biodiverzitu pôdy** obrovský vplyv. Degradácia pôdy v krajinách v rámci EÚ i mimo nej má za následok stále väčší pokles biodiverzity a ekosystémových služieb, akými je napr. poskytovanie čistej vody a výživných plodín, zachytávanie uhlíka či ochrana proti erózii.

Obzvlášť závažný je úbytok hmyzu. Hmyz je dôležitý, pretože je potravou pre väčšie živočíchy, ako napr. vtáky, netopiere, plazy, obojživelníky a ryby. Ak o tento zdroj potravy prídu, budú všetky spomínané živočíchy odsúdené na vyhynutie. Hmyz plní okrem toho aj inú úlohu: opeluje, hubí škodcov a recykluje živiny.

Výskum portorických dažďových pralesov z roku 2018 uvádza, že od 80. rokov minulého storočia predstavuje strata biomasy **článkonožcov** žijúcich na zemi a v korunách stromov 78 až 98 %, s ročnými stratami približne 2,5 %. Podobný pokles sa v rovnakých oblastiach potvrdil aj u vtáctva, žiab a jašteríc ako priamy dôsledok nedostatku hmyzu.

Prieskum 73 historických správ o úbytku hmyzu z roku 2019 potvrdzuje, že súčasná miera úbytku môže v priebehu niekoľkých desiatok rokov spôsobiť vyhynutie až 40 % druhov hmyzu na svete.

Ohrozené sú aj moria. V súčasnosti sa v oceánoch na celom svete nachádza viac ako 400 tzv. mŕtvych zón, ktoré sú spôsobené najmä únikom hnojív do oceánov.

Rozloha mokradí v západnej, strednej a východnej Európe sa od roku 1970 znížila o 50 %, pričom populácia u 71 % rýb a 60 % obojživelníkov za posledných desať rokov upadá. V západnej a strednej Európe a v západných častiach východnej Európy aktuálne hrozí vyhynutie minimálne 37 % sladkovodných rýb a približne 23 % obojživelníkov.

Odkazy:

<https://ipbes.net/news/ipbes-global-assessment-preview>

Európsky Červený zoznam ohrozených stromov

<https://www.iucn.org/news/species/201909/over-half-europes-endemic-trees-face-extinction>

Nemecký výskum hmyzu ([Hallmann et al., 2017](#)).

Výskum z Portorika ([Lister and Garcia, 2018](#))

Štúdia z Veľkej Británie https://www.somersetwildlife.org/sites/default/files/2019-11/FULL%20AFI%20REPORT%20WEB1_1.pdf

Štúdia z roku 2019 https://www.insect-respect.org/fileadmin/images/insect-respect.org/Rueckgang_der_Insekten/2019_Sanchez-Bayo_Wyckhuys_Worldwide_decline_of_the_entomofauna_A_review_of_its_drivers.pdf

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320718313636>

Následky straty biodiverzity cítime už dnes

- ✘ Mnohé služby, ktoré nám príroda poskytuje, kvôli strate biodiverzity upadajú.
- ✘ K nim patrí napríklad udržiavanie biotopov, opelovanie, regulácia množstva a kvality sladkej vody, tvorba pôdy, regulácia záplav a sekvestrácia uhlíka.

Podľa Svetového fondu na ochranu prírody **populácia voľne žijúcich stavovcov klesla od roku 1970 o 60 %**. To znamená, že len za 50 rokov vymrela viac ako polovica vtáctva, cicavcov, obojživelníkov a rýb.

Mnohé z nich vymierajú mimo Európy, takže ich úbytok často nie je zaznamenaný. Za posledných 50 rokov vymrelo alebo bolo vyrúbaných 30 až 50 % mangrovov a zničených takmer 50 % koralových útesov. Veľké straty však utrpela aj Európa. Štúdia z Nemecka z roku 2017 uvádza, že od roku 1990 [biomasa](#) lietajúceho hmyzu v chránených oblastiach klesla o 76 %, čo predstavuje takmer 3-percentný ročný úbytok.

Ak nezmeníme svoj prístup, dôsledky postihnú celé ľudstvo. Ak chceme zastaviť stratu nadzemnej a podzemnej biodiverzity a devastáciu prírody, musíme prejsť hĺbkovou transformačnou zmenou. Dôsledky v súčasnosti najviac postihujú obyvateľov vidieka v rozvojových krajinách, ktorých každodenné potreby sú priamo závislé od prírody. Konečné dôsledky budú mať však oveľa väčší dosah.

Nejde len o stratu voľne žijúcich zvierat. Keď prideme o biodiverzitu, prideme aj o ekosystémové služby, t. j. nezištné prínosy, ktorých sa nám od prírody dostáva. Časť zdroja obživy štvrtiny chudobných celého sveta a vyše 90 % ľudí žijúcich v extrémnej chudobe závisí od lesov. Tropické pralesy sú pritom jednou z najrizikovejších oblastí, ktoré strata biodiverzity ovplyvňuje.

Vo vyspelých krajinách napriek trojnásobnému celkovému nárastu poľnohospodárskej výroby od roku 1970 ostatné prínosy prírody (ako napr. organický uhlík v pôde a diverzita opelovačov) upadajú, čo značí, že tento krátkodobý nárast produktivity nie je dlhodobo udržateľný.

Degradácia pôdy už znížila úrodnosť takmer štvrtiny pôdy na celom svete. Diverzita a počet voľne žijúcich opelovačov v Európe dramaticky klesá a mnohé z nich sú na pokraji vyhynutia. Podľa európskeho Červeného zoznamu ohrozených stromov stojí takmer polovica endemických stromov v Európe na pokraji vyhynutia.

Pozri <https://www.iucn.org/tags/work-area/red-list>

https://wwf.panda.org/knowledge_hub/all_publications/living_planet_report_2018/

Ak tento trend nezastavíme, dôsledky budú ešte horšie

- ✘ Strata biodiverzity so sebou prináša „kaskádové vymieranie“, čo znamená, že vymieranie jedného druhu vedie k vymieraniu druhého atď.
- ✘ Podľa budúcich scenárov využívania pôdy a zmeny klímy má až 5 miliárd ľudí problém s rozsiahlejším znečistením vody a nedostatočným opeľovaním pre zabezpečenie zdrojov obživy.
- ✘ Poškodené ekosystémy namiesto toho, aby uhlík ukladali, začnú ho uvoľňovať. Táto „slučka spätnej väzby“ urýchľuje zmenu klímy.

Kvôli strate biodiverzity nie je možné splniť ciele udržateľného rozvoja OSN. Silné nepriaznivé trendy v oblasti prírody a jej prínosov pre ľudstvo maria naplnenie polovice zo 44 cieľov súvisiacich s chudobou, hladom, zdravím, vodou, mestami, klímou, oceánmi a degradáciou pôdy.

Jedným z najobávanejších problémov zmeny klímy a straty biodiverzity sú body zlomu. Sú to medzné body, ktoré by nikdy nemali byť dosiahnuté, pretože ich prekročenie by mohlo viesť k veľkým a prudkým zmenám, ktoré by mali obrovský vplyv na celý systém. Takéto zmeny je veľmi ťažké alebo dokonca nemožné zvrátiť a môžu mať drastické negatívne následky. Historický príklad kritického bodu zlomu je kríza na Newfoundland, kde v dôsledku nepretržitého nadmerného rybolovu v 90. rokoch minulého storočia biomasa tresiek prudko klesla na 1 % pôvodnej biomasy. Podľa očakávania sa s obnovením populácie tresiek počíta najskôr v roku 2030.

Pre životné prostredie na zemi bolo identifikovaných niekoľko bodov zlomu. Patria k nim grónsky ľadový príkrov, alpské ľadovce, dezertifikované územia a koralové útesy. Dosiahnutie týchto kritických bodov môže byť nenávratné. Sú to okamihy, v ktorých začne slučka spätnej väzby s hroziacim environmentálnym kolapsom.

Takmer tretine koralových útesov, populácii žralokov a príbuzných druhov a viac ako tretine morských cicavcov hrozí vyhynutie.

Strata biodiverzity je koreň konfliktov a migrácie, ktoré majú zásadný vplyv na záujmy všetkých spoločností. Nepriaznivá prognóza sa týka aj hospodárstva. Podľa výročných správ Svetového ekonomického fóra o globálnych rizikách je ohrozenie zložiek prírodného kapitálu, ako sú ovzdušie, voda, pôda a biodiverzita, jedným z najpravdepodobnejších rizík s najväčšími následkami, ohrozujúcimi hospodárstvo a spoločnosť.

Americký biológ Paul Ehrlich prirovnal úbytok druhov k náhodnému vyťahovaniu nitov z krídla lietadla. Lietadlo možno ešte istý čas poletí, no v určitom bode dôjde ku katastrofálnemu zlyhaniu.

ALE – ešte stále máme nádej! Ešte stále máme čas odvrátiť stratu biodiverzity a zastaviť zmenu klímy na udržateľnej úrovni. Ak začneme konať rýchlo a vo veľkom. Naším najväčším problémom je čas. Podľa najnovších správ Medzivládneho panelu o zmene klímy bude rozhodujúcich najbližších 10 rokov.

Odkazy

Správa Svetového ekonomického fóra o globálnych rizikách z roku 2020

<https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2020>

Životné prostredie Európy - stav a perspektíva 2020 (SOER), Európska environmentálna agentúra:

<https://www.eea.europa.eu/publications/soer-2020>

Je to skutočne natoľko vážne?

- ✘ Ľudstvo už od 70. rokov využíva viac zdrojov, ako dokáže naša planéta vyprodukovať za jeden rok.
- ✘ Na pokrytie nášho dopytu po prírodných zdrojoch by bol teraz potrebný 1,6 násobok Zeme.
- ✘ Dnes v dôsledku straty pobrežných biotopov a nedostatočnej ochrany hrozí až 300 miliónom ľudí zvýšené riziko záplav a hurikánov.

Náš kolektívny vplyv na prírodu nemá v histórii našej planéty obdobu. Ľudské konanie výrazne zmenilo stav troch štvrtín suchozemského životného prostredia a dvoch tretín morského prostredia. V roku 2019 pripadol Deň ekologického dlhu, t. j. deň, kedy ľudstvo začalo využívať viac zdrojov, než dokáže zem obnoviť, na 29. júl.

Viac ako tretina pevninského povrchu a takmer tri štvrtiny sladkovodných zdrojov sa v súčasnosti využívajú na rastlinnú a živočíšnu výrobu.

Stratiť biodiverzitu znamená stratiť perspektívy do budúcnosti, ako napr. nádej na vyvinutie nových liekov. Približne 70 % liekov na rakovinu sú buď prírodné lieky, alebo syntetické lieky inšpirované prírodou a 4 miliardy ľudí sa spoliehajú na prírodné liečivá. Strata biodiverzity znamená prísť o nespočetné množstvo liekov ešte skôr, než budú vôbec vyvinuté, čo pre ľudstvo znamená nenahraditeľnú stratu.

Na prírode záleží aj z osobného hľadiska, pretože má mnoho preventívnych a regeneračných účinkov na zdravie. Pravidelný kontakt s prírodou môže znížiť stres a podporovať fyzickú činnosť, čo má pozitívny účinok na psychické rozpoloženie, koncentráciu a zdravie, a znižuje riziká súvisiace so sedavým životným štýlom. Nedávne správy Centra pre biologickú diverzitu a Svetovej zdravotníckej organizácie potvrdili, že zdravé ekosystémy sú kľúčovým faktorom prevencie ochorení a mali by sa považovať za základný pilier efektívnej zdravotnej starostlivosti.

Dokonca aj európsky poľnohospodársky systém sa stal jedným z hlavných motorov straty biodiverzity. Rozšírené používanie pesticídov a hnojív, erózia pôdy a náhrada zmiešaných lesov za monokultúrne výsadby majú negatívny vplyv na európske ekosystémy. Degradácia pôdy znamená nižšiu úrodnosť, viac chemických zásahov a stratu schopnosti pôdy zadržiavať vodu a uhlík. To následne spôsobuje častejšie a intenzívnejšie záplavy a prispieva k tvorbe emisií skleníkových plynov.

Okrem toho, že potravinársky priemysel v súčasnosti nadmerne využíva vodu, ekosystémy a biodiverzitu, sa dokonca spotrebujú len viac ako dve tretiny všetkých potravín vyrobených na celom svete, čo predstavuje približne 1,3 miliardy ton ročne. V Európskej únii sa nepotrebuje približne jedna pätina vyrobených potravín, čo zodpovedá 88 miliónom ton potravín v sume 143 miliárd eur.

Odkazy

Biodiverzita a zdravie <https://www.cbd.int/health/stateofknowledge/>

Deň ekologického dlhu <https://www.overshootday.org/>

Prečo strácame biodiverzitu?

- ✘ Strata biotopov, nadmerné využívanie zdrojov, zmena klímy, znečistenie a invazívne nepôvodné druhy spôsobujú stratu biodiverzity.
- ✘ Hlavnou príčinou však je neudržateľná ľudská činnosť.
- ✘ Náš dopyt po nových zdrojoch podnecuje odlesňovanie, ktoré spôsobuje zmeny zaužívaného spôsobu využívania pôdy a ničí prírodné biotopy na celej zemi.

Hlavnou príčinou klimatickej a ekologickej krízy je neudržateľný spôsob výroby a spotrebiteľské správanie. Kumulatívny účinok hospodárskeho modelu, ktorý spočíva v návrhu, výrobe, užívaní a následnom zlikvidovaní namiesto opätovného použitia alebo recyklovania má nechcené vedľajšie účinky.

Podľa Medzinárodného panelu pre zdroje **je ťažba a spracovanie materiálov, palív a potravín príčinou 90 % straty biodiverzity a polovice emisií skleníkových plynov.**

Konzumný hospodársky model často znamená, že politici a verejné i finančné inštitúcie sa zameriavajú na krátkodobé problémy a ignorujú ďalekosiahlejšie dôsledky.

Zmena klímy už teraz spôsobuje stratu biodiverzity, vzájomne sa ovplyvňuje s ostatnými činiteľmi, a tým ich zintenzívňuje. Zmena klímy pravdepodobne v budúcnosti zvýši aj vplyvy ostatných príčin straty biodiverzity, ktoré budú s ďalším nárastom teploty ešte výraznejšie.

Hlavnou príčinou straty biodiverzity v Európe je zmena spôsobu využívania pôdy. Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo sa zintenzívnili, používa sa viac chemických prídavných látok, polia sú umiestňované čoraz hustejšie a znížila sa rôznorodosť plodín, ktorá znamená napríklad menej hmyzu a následne menej vtáctva. Dotácie na výrobu, ktoré zvyšujú kvantitu nad kvalitu a rozmanitosť, je tiež jedným z faktorov.

Okrem toho sa mestá a mestské oblasti masívne rozrástli a zabrali pôdu na úkor prírody. Keď poľnohospodárska pôda a mestský rozvoj prírode nenechajú priestor, dochádza k strate biodiverzity. Mnoho občanov a podnikov si neuvedomuje, do akej miery je naša spoločnosť závislá od biodiverzity. HDP ako hlavný ukazovateľ hospodárskeho rozvoja môže tiež zahmlieť celkovú závažnosť nášho vplyvu na životné prostredie.

Odkazy

<https://sdg.iisd.org/news/global-outlook-highlights-resource-extraction-as-main-cause-of-climate-change-biodiversity-loss/>

https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/27518/GRO_2019_SPM_EN.pdf?sequence=1&isAllowed

Chcete vedieť, ako to súvisí so zmenou klímy?

- ✘ Z hľadiska následkov je globálna kríza biodiverzity rovnako vážna ako zmena klímy.
- ✘ Strata biodiverzity a zmena klímy spolu nielenže súvisia, ale sa i vzájomne zhoršujú.
- ✘ Ochrana biodiverzity a obnova ekosystémov je však perfektný spôsob, ako bojovať proti následkom zmeny klímy.

Zmena klímy má katastrofálne následky. Ako uvádza interinštitucionálna prognóza systému ESPAS pre Európske inštitúcie, od rozhodnutí týkajúcich sa klímy sa bude odvíjať nielen budúcnosť našich ekonomík a spoločnosti, ale aj celého ľudstva ako druhu.

Čo je však ešte horšie, zmena klímy má silný vplyv na biodiverzitu. **Klimatické zmeny** okrem vplyvu na blahobyt ľudí **oslabujú ekosystémy**, ktoré sa stávajú zraniteľnejšie, a zintenzívňujú vplyvy ostatných činiteľov straty biodiverzity vrátane straty biotopov a fragmentácie, znečistenia, nadmerného využívania a invazívnych nepôvodných druhov.

Zmenou klímy už teraz dochádza k vážnym zmenám polárnych a morských oblastí a zvyšuje sa počet prírodných požiarov, pri ktorých rastúca teplota sužuje voľne žijúce zvieratá, pretože polárne biotopy sa menia a kontinenty sú v plameňoch. Moria absorbujú viac ako 90 % nadbytočného tepla zeme. Keď sa zahrievajú, vznikajú nepriaznivejšie podmienky na život morských organizmov a uvoľňujú viac uhlíka do atmosféry. Rastúce teploty spôsobujú, že trávnaté porasty a savany miznú, premieňajú sa na púšte a degradujú rýchlejšie ako všetky ostatné biotopy na planéte.

Strata biodiverzity má zároveň negatívny vplyv na klímu. Ekosystémy namiesto uskladňovania uhlíka v pôde a biomase tento uvoľňujú späť do atmosféry. Odlesňovanie zvyšuje množstvo oxidu uhličitého v atmosfére, ktorý zasa spôsobuje stratu biodiverzity.

Takže biodiverzita a zmena klímy spolu súvisia a vzájomne sa podmieňujú. Stratu biodiverzity nie je možné vyriešiť bez toho, aby sme vyriešili zmenu klímy, a nie je možné vyriešiť zmenu klímy, ak sa zároveň nebudeme zaoberať aj stratou biodiverzity.

Na druhej strane však môže ochrana a obnova biodiverzity a ekosystémov vo významnej miere pomôcť vyriešiť zmenu klímy. Až 30 % cieľov na zmiernenie zmeny klímy by sa podarilo splniť prostredníctvom prírodných riešení, ako napr. obnovou lesov, pôdy a mokradí. Zamerať sa na zmenu správania a konzumného spôsobu života, ako napr. nadmernú konzumáciu mäsa, by ďalej mohlo pomôcť odbúrať tlak vyvíjaný na biodiverzitu a zmenu klímy.

Globálne trendy do roku 2030 (ESPAS 2019)

https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/ESPAS_Report2019.pdf

Zmena klímy a strata biodiverzity sú dve strany tej istej mince:

https://wwf.panda.org/our_work/climate_and_energy/climate_nature_future_report/

Vie sa o tom?

Povedomie o význame biodiverzity je stále nízke, no narastá.

Správy ako napr. globálne hodnotenie biodiverzity a ekosystémových služieb Medzivládnej vedecko-politickej platformy pre biodiverzitu a ekosystémové služby IPBES prijaté v máji 2019 a televízne programy ako seriál Blue Planet pomáhajú nastoliť rovnováhu.

V prieskume Eurobarometer, zverejnenom v máji 2019, ktorého sa zúčastnilo 27 000 ľudí vo všetkých členských štátoch, 95 % účastníkov súhlasilo s tým, že starať sa o prírodu je naša povinnosť a že starostlivosť je nevyhnutná na vyriešenie zmeny klímy. Približne 93 % ľudí súhlasilo s tým, že zdravie a blahobyť spočívajú v prírode a biodiverzite. Čoraz viac ľudí si je vedomých pozitívnej úlohy, ktorú príroda a ekosystémy zohrávajú v oblasti zdravia a potravinovej bezpečnosti, zmierňovaní a adaptácii na zmenu klímy, a iných prínosov.

Zatiaľ čo riešenie biodiverzity závisí od jednotlivých zúčastnených strán, ako napr. podnikov, vládneho systému na rôznych úrovniach alebo občanov, nie všetci sa stotožňujú s tým, že priame a nepriame činitele straty biodiverzity sa musia bezodkladne riešiť.

Odkaz na Eurobarometer

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2194>

Správa IPBES <https://ipbes.net/news/ipbes-global-assessment-preview>

Ako môžeme tento vývoj zastaviť?

- ✘ Musíme prudko znížiť emisie uhlíka a navrhnúť viac možných riešení.
- ✘ Na budúci rok konferencii zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite v Číne potrebujeme dosiahnuť uzavretie ambiciózneho globálneho dohovoru o zastavení straty biodiverzity, ako stanovuje európsky ekologický dohovor.
- ✘ Budúci globálny rámec na zastavenie biodiverzity pre potreby po roku 2020 musí prírodu vrátiť na cestu obnovy a rýchlych a hĺbkových transformačných zmien.

Vedci tvrdia, že rozhodujúcim bude najbližších 10 rokov. Potrebujeme hĺbkové zmeny spôsobu nášho života a podnikania, počnúc od energetického systému a spôsobu využívania pôdy až po výstavbu, mestá, dopravu a potraviny. Potrebujeme sa zamerať na neutralitu degradácie pôdy do roku 2030 a uhlíkovú neutralitu najneskôr do roku 2050. Európsky ekologický dohovor je odpoveďou EÚ na túto krízu.

Mnohé riešenia už existujú, musia sa však realizovať v oveľa väčšej miere. Je nevyhnutné jednať rýchlo, využívať viac zdrojov čistejšej energie, zastaviť odlesňovanie, lepšie obhospodarovať pôdu a prejsť na udržateľné poľnohospodárstvo.

Musíme drasticky znížiť nové emisie CO₂ a začať odstraňovať CO₂ z atmosféry. Fotosyntéza rastlín a planktónu je najlepší spôsob na odstránenie oxidu uhličitého aký poznáme, a preto by sme mali ekosystémy chrániť, obnovovať a zastaviť ich úpadok. Potrebujeme zmenu, ktorá bude zohľadňovať potreby všetkých, aby sme predišli tomu, že ľudia sa budú viac báť navrhovaných opatrení ako samotných dôsledkov zmeny klímy.

Európska únia musí presvedčiť svojich partnerov o tom, že v oblasti biodiverzity v Európe aj za jej hranicami už začala konať, aby sme tento rok v Číne dosiahli vedúcu pozíciu v celosvetovom meradle.

Potrebujeme, aby politici na všetkých úrovniach vo svojich rozhodnutiach zohľadňovali problémy biodiverzity, od poľnohospodárstva až po národné plány energetiky a dopravy. Transformácia nášho spôsobu života a hospodárstva na udržateľnejší spôsob bude vyžadovať, aby sme nad problémami uvažovali spoločne a mali holistickejší prístup k sociálnej politike.

Podniky si začínajú uvedomovať, že sú od prírodných zdrojov závislé, čo sa týka potravín, látok a stavebného materiálu. Ekosystémy opeľujú plodiny, filtrujú vodu, pomáhajú rozkladať odpad a regulujú klímu. Úpadok prírody má okamžité finančné následky pre podniky vo forme operačného rizika, kontinuity dodávateľského reťazca, rizika z poistenia zodpovednosti, rizika ohrozenia dobrého mena, trhového podielu a finančných prostriedkov.

Popredné spoločnosti si tieto riziká uvedomujú, no zatiaľ nie v takej miere, ako by sa očakávalo, pretože často nemajú dostatočnú vedomosť o závislosti obchodných modelov a zdrojov materiálu od prírody a biodiverzity. Legislatívne sa musia stanoviť rámce, ktoré umožnia spoločnostiam prijať také modely spotreby a výroby, ktoré budú podporovať ochranu a udržateľné využívanie biodiverzity. Šetrný prístup k biodiverzite vybuduje spoločnosti u zákazníkov dobré meno a prinesie nové obchodné príležitosti pre všetkých.

Odkazy

Európsky ekologický dohovor

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

<https://www.newscientist.com/article/2201697-destruction-of-nature-is-as-big-a-threat-to-humanity-as-climate-change/#ixzz67LcfLAVb>

Odkiaľ máme brať inšpiráciu?

Veľa spoločností si už uvedomuje význam posudzovania, oceňovania a zodpovednosti za ich vplyv a závislosť na prírodnom kapitále a ekosystémových službách. Uvedomujú si, ako im to môže pomôcť vyhodnotiť finančné riziko a preniesť komplexné meranie udržateľnosti pre 21. storočie.

Výhody pre spoločností zahŕňajú:

- ✘ dlhodobú životaschopnosť obchodných modelov,
- ✘ menšie náklady,
- ✘ zvýšenie prevádzkovej efektívnosti,
- ✘ vyšší trhový podiel,
- ✘ prístup na nové trhy a k novým výrobkom a službám,
- ✘ predvídateľné a stabilné dodávateľské reťazce a
- ✘ lepšie vzťahy so zúčastnenými stranami a zákazníkmi.

Veľké podniky sú aktívnymi členmi koalície prírodných riešení, ktorá vznikla na samite o opatreniach v oblasti klímy v New Yorku minulý rok.

Európske popredné finančné inštitúcie navrhujú metodiky na meranie svojich vplyvov na úrovni portfólia. Na platforme pre podnikanie a biodiverzitu nájdete mnoho prípadových štúdií z celej Európy: https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm

Existuje veľa zdrojov, z ktorých si politici môžu brať príklad. Cílené ochranné opatrenia sa v Európe už viackrát osvedčili. Rys španielsky bol napríklad na pokraji vyhynutia, no podarilo sa ho zachrániť (populácia narástla z 52 jedincov v roku 2002 na 327 v roku 2014). V Španielsku to bol aj orol kráľovský. Počet hniezdných párov sa z približne 30 párov v 70. rokoch zvýšil na viac ako 300 párov v roku 2011. Oba druhy bolo zachránené vďaka finančnej pomoci z programu EU LIFE. Od roku 1992 prispel fond EÚ z EÚ na projekty v oblasti prírody v celej Európe viac ako 3 miliardy EUR.

Viac príkladov nájdete v cenách Natura 2000

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/awards/index_en.htm

Ďalšie príklady programu LIFE <https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>

Viac príkladov realizovaných prírodných riešení po celej Európe nájdete na <https://oppla.eu/nbs/case-studies>.

Viac príkladov z celého sveta nájdete na <https://nature4climate.org/nbs-case-studies/>

Ako tento problém rieši Európa?

- ✘ Európsky ekologický dohovor vydláždil cestu ambicióznemu programu, ktorý potrebujeme.
- ✘ Európa vedie kampaň za uzavretie ambicióznej dohody budúci rok v Číne.
- ✘ Bola prijatá nová stratégia EÚ na riešenie problému straty biodiverzity.
- ✘ Európska únia je hlavným podporovateľom a sponzorom projektov na ochranu biodiverzity po celom svete.

Úsilie EÚ o zastavenie straty nadzemnej a podzemnej biodiverzity zahŕňa stratégiu v **oblasti biodiverzity na rok 2020** (Naše životné poistenie, náš prírodný kapitál: stratégia EÚ v oblasti biodiverzity pre rok 2020), **akčný plán z roku 2017** na zlepšenie vykonávania tejto stratégie (akčný plán pre prírodu, ľudí a hospodárstvo) a silnú právnu úpravu, ako je napr. smernica o biotopoch a smernica o vtákoch, rámcová smernica o vode, rámcová smernica o morskej stratégii a sústava chránených oblastí Natura 2000.

Napriek tomu, že dodnes boli opatrenia na zastavenie straty biodiverzity úspešné len čiastočne, situácia by sa prijatím novej stratégie mala zmeniť.

Nová stratégia v oblasti biodiverzity bude obsahovať ambiciózne a splniteľné záväzky. Spočíva predovšetkým v silnejšej ochrane prírody, ambicióznom pláne na obnovu prírody, na obnovu zdravých ekosystémov a rámci umožňujúcim urýchlenie transformačnej zmeny. Jej cieľom je podporiť integráciu ekosystémov a ekosystémových služieb v rámci všetkých ekonomických činností v súlade so zásadou „neublížovania“ biodiverzite a klíme.

Cieľom EÚ je dosiahnuť, aby sa svetoví lídri dohodli na uzavretí ambiciózneho globálneho rámca v oblasti biodiverzity na ochranu biodiverzity. Tento rámec bude ekvivalentom cieľa Parížskej dohody obmedziť nárast teploty na 1,5 °C. Na 15. konferencii zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite (CBD COP 15) zmluvné strany zhodnotia pokrok k dosiahnutiu aktuálnych globálnych cieľov v oblasti biodiverzity a stanovia ešte ambicióznejšie ciele na ďalších 10 rokov.

Splniť celkový cieľ budú pomáhať aj záväzky jednotlivých členských štátov o spôsoboch, ako tieto ciele dosiahnuť, silný mechanizmus na monitorovanie a posudzovanie stratégie a vhodné kroky na financovanie a budovanie kapacít. Dohoda by mala ďalej zahŕňať aj ambiciózne a merateľné ciele, ktoré sa budú zameriavať na vyriešenie stavu biodiverzity, činitele straty biodiverzity a kľúčové opatrenia, ktoré dohodu umožňujú plniť, ako napr. financovanie a lepšie poznatky.

Na vnútornej úrovni sa Európa v novom ekologickom dohovore pevne zaväzuje plniť tri priority novej stratégie v oblasti biodiverzity vrátane ochrany biodiverzity pred budúcim poškodzovaním, obnovy poškodených oblastí a zabezpečenia, aby téma biodiverzity bola jadrom všetkých ostatných relevantných oblastí politiky.

Na medzinárodnej úrovni je EÚ hlavným podporovateľom ochrany biodiverzity a udržateľného využívania prírodných zdrojov. EÚ vynakladá viac ako 350 miliónov EUR ročne na biodiverzitu v rozvojových krajinách prostredníctvom programov, ktoré sa priamo zameriavajú na biodiverzitu, a programov, ktoré stavajú biodiverzitu do popredia v iných sektoroch. Napríklad v roku 2018 EÚ poskytla finančné prostriedky 66 chráneným oblastiam v 27 krajinách v subsaharskej časti Afriky.

Dlhodobým cieľom Európy je zastaviť celosvetové zmenšovanie rozlohy lesov najneskôr do roku 2030 a znížiť hrubé odlesňovanie tropických oblastí o 50 % do roku 2020. Dohody EÚ o voľnom obchode obsahujú články o obchodovaní a trvalo udržateľnom rozvoji s ustanoveniami o ochrane životného prostredia, zmene klímy, biodiverzite a lesoch vrátane povinnosti zabezpečiť efektívne vykonávanie dohôd týkajúcich sa životného prostredia, ako napr. Parížskej dohody a Dohovoru o biologickej diverzite.

Odkazy

Európsky ekologický dohovor

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0244>

Sústava Natura 2000 – https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm

Právne predpisy EÚ o prírode – https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/index_en.htm

Akčný plán EÚ

https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/communication_en.pdf

Vybrané rozvojové projekty EÚ https://ec.europa.eu/europeaid/projects-ground_en

Čo môžem urobiť ja?

- ✘ Rozprávať o strate biodiverzity.
- ✘ Strážiť si svoju spotrebu zdrojov.
- ✘ Pridať sa ku kampani s cieľom získať viac informácií a pomôcť šíriť tieto myšlienky.

Nezúfať, konať! Začať s maličkosťami, a tak jednoduchšie prechádzať na ambicióznejšie kroky. Začni tým, že sa budeš o týchto problémoch rozprávať so svojou rodinou a známymi. Načrtni túto tému v práci a v škole. Výskumy potvrdzujú, že na veľké sociálne zmeny stačí len zopár odhodlaných a rozvážnych jednotlivcov, niekedy dokonca len 3,5 %.

Vyvíjaj nátlak na politikov. Listy a e-maily môžu mať obrovský vplyv.

Existuje mnoho možností. Začni vlastnou uhlíkovou stopou a pouvažuj, ako by sa dala znížiť: zateplením domu, výberom iného zdroja energie a uprednostnením udržateľných dopravných prostriedkov. Zamysli sa nad svojim šatníkom, ktoré veci naozaj potrebuješ a či musia byť nové. Zamysli sa nad dovolenkou. Možno by bolo lepšie stráviť viac času na jednom mieste ako navštíviť viacero miest. A zamysli sa nad svojimi peniazmi. Využíva ich banka environmentálne zodpovedne?

Poobzeraj sa po výrobkoch a službách, ktoré majú environmentálnu značku EÚ. Tá je známkou zodpovedného environmentálneho prístupu a označuje výrobky a služby, ktoré spĺňajú vysoké environmentálne štandardy počas celej životnosti.

Častejšie nakupuj lokálne a sezónne potraviny. Tak môžeš znížiť skryté emisie CO₂ z dopravy a skladovania. Ak môžeš, kupuj organické výrobky. Organické potraviny obsahujú menej pesticídov, spravidla sú čerstvejšie, pretože pochádzajú z lokálneho zdroja, a sú šetrnejšie k životnému prostrediu, pretože organické farmy sú vo svojej podstate udržateľnejšie. V neposlednom rade zvaž aj obmedzenie mäsa. Správne vyvážená strava je oveľa šetrnejšia k životnému prostrediu.

Zamysli sa nad svojim spotrebiteľským správaním. Príčinou straty veľkej časti biodiverzity je náš dopyt po pôvodných zdrojoch, ako napr. drevo a textilie. Si súčasťou problému? Ak sa riadiš pravidlom štyroch „r“ – refuse, reduce, repair, recycle (odmietnuť, obmedziť, opraviť, recyklovať), už tým bojuješ proti strate biodiverzity.

Odkazy

https://ec.europa.eu/clima/citizens/tips_en

https://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/brochures/biodiversity_tips/en.pdf

Kampaň za udržateľný spôsob života Programu Spojených národov pre životné prostredie

<https://medium.com/disruptive-design/introducing-the-anatomy-of-action-a-unep-x-unschool-collaboration-to-activate-sustainable-986f2ec847e0>

